

VÄZEŇ MILAN ŠIMEČKA

Miroslav Kusý

Kým žil, považoval som ho za svojho najbližšieho priateľa a myslím, že to bolo vzájomné. Poznali sme sa ako bratislavskí vysokoškolskí učitelia a zblížil nás rovnaký osud po roku 1968: vyhodenie zo školy, preradenie na posty nízko kvalifikovaných robotníkov. Bývalí priatelia nás opustili, lebo za styk s nami im hrozili sankcie štátnej bezpečnosti. Tak sme sa našli a zblížili aj ako rodiny. Zdieľali sme spoločné názory na husákovský normalizačný režim, spoločné odhodlanie nepoddať sa a čosi proti tomu podniknúť. Ako intelektuáli sme za nástroj svojho protestu a odporu považovali hlavne písané slovo, samizdaty v podobe článkov, statí, esejí. Neboli sme sami: po roku 1977 sa v Československu formovalo chartistické spoločenstvo, ktorého sme boli súčasťou.

Komunistický husákovský režim naše intelektuálne aktivity hodnotil ako „trestné činy proti republike“ a tak sa aj voči nim správal. Šimečkova stať Být ve vězení je z roku 1978. Napísal ju teda dávno predtým, než sa sám do toho väzenia dostal a reflektoval ňou situácie našich chartistických priateľov, ktorí už toto normalizačné väzenie okúsili a podávali o ňom svoje svedectvo. Režim sa svojou represívnou politikou snažil varovať všetkých, ktorí by sa chceli dať touto cestou, že nebude váhať tvrdo zasiahnuť.

Šimečka toto varovanie nebral dostatočne na vedomie a tak sa v máji 1981 aj sám dostal do basy. Zostal tam vyše roka a pretože režimu sa nepodarilo nazbierať dôkazy pre veľký politický monster-proces, potichu ho v júni 1982 z pražskej Ruzyně prepustili. Na rozdiel od neho som mal „šťastie“ a v spoločnej kauze Šiklová a spol. som strávil v bratislavskej sédrni iba dva týždne. Tu priložený list, ktorý som mu poslal do väzenia, je z februára 1982. Potom sme sa ešte stretli v Ruzyni, kde sme dostali možnosť spoločne študovať desať bachantov kauzy Šiklová a spol. Bolo to dojemné stretnutie. Milan ma požiadal, aby som mu zohnal tvrdé Sparty. Pretože na rozdiel od neho som sa mohol voľne pohybovať, chodil som po trafikách v okolí ruzynskej väznice, až kým sa mi nepodarilo v jednej z nich uprosiť trafikanta, aby mi spod pultu predal drahocenné tvrdé Sparty. Taká to bola doba.

Šimečkove Listy z väzenia / Dopisy z vězení vydali za celú hrubú knihu a je to otrasné, poučné i povzbudivé čítanie. Stále stojí za to sa k nemu navracieť. To, čo z tej knihy čitateľovi K & K predkladám, je len taká chuťovka.

BÝT VE VĚZENÍ

Milan Šimečka

Do svých deseti let jsem si pravděpodobně myslel, že vězení je vyhrazeno pro nějaké jiné lidi: pro zloděje, podvodníky nebo dokonce vrahy. Rozhodně však ne pro lidi, které jsem znal a kteří mě obklopovali. Musel jsem si to myslet, protože jsem nikdy neslyšel mluvit o někom, kdo by byl zavřený. Víím naprosto jistě, že doma se o vězení nikdy nemluvalo, ani u svých nesčetných tet a strýců jsem neslyšel mluvit o vězení. Předpokládám dokonce, že si všichni tito lidé mysleli, že když člověk žije poctivě, nemusí se myšlenkami na vězení vůbec zabývat. Nevím to s určitostí, ale muselo to tak nějak být. Můj polský strýček, ke kterému jsem jezdil na prázdniny, pletl ve stodole provazy a z koňských žíní vyráběl kartáče na čištění bot, které vydržely padesát let. Proč by měl myslet na vězení?

Ale pak přišla válka a pro pana Fialu, který bydlel pod námi, přijeli dva muži. Najednou jsem z ničeho nic viděl, jak člověka, kterého jsem znal, odvádějí do vězení. Dívali jsme se s maminkou z okna, jak pan Fiala nastupuje do otevřeného auta. Muži v kožených kabátech se pohybovali rázně a jistě. Pan Fiala byl naopak nejistý, bledý ve tváři a docela jiný, než jsem ho znal. Předtím pořád něco sestrojil, sestrojil stan a my jsme pak pod tím stanem spali na Radhošti. Stejným způsobem byl odveden i pan Ondráček, který bydlel naproti. Ten mi předtím půjčoval olejové barvy a učil mě malovat dům a strom tak, aby na celém nezůstal ani kousek místa bez barvy.

Na tomto místě by vypadala pěkně věta: Tehdy jsem pochopil, že mohou být zavřeni i lidé milí, hodní, poctiví a blízcí. Pravděpodobněji však je, že jsem nepochopil nic, jen jsem si začal zvykat na to, že se i doma mluví pořád o někom, kdo je zavřený.

Po válce byla zavřena do lágru moje německá teta, která mi vždycky říkala: „Ale jedz, schāme dich nicht“, když mi podstrkávala něco z německých přidělů. A pak už se to nikdy nezastavilo. Pořád byl ve vězení někdo, koho jsem dobře znal a kdo mi připadal dobrý a poctivý. Dlouhá léta byl v Jáchymově jeden můj bratranec. Mezi mými tetami a strýci se o tom mluvalo jako o neštěstí, které nechodí po horách, ale po lidech. V novinách jsem četl o procesech a opravách. Vězení jako by začalo patřit k životu.

Dnes už vlastně ani nevím, co tomu říkalo v té době moje svědomí. Oženil jsem se a měl jsem děti. A zatím byl ve vězení pořád někdo, koho jsem znal a kdo mi připadal dobrý a poctivý. Svědomí hrálo v té době s námi divnou hru. Nepoužívalo těch slov, kterými promlouvá dnes. Nemluvalo o právu člověka na svobodu, na přesvědčení, na důstojnost a na všechno, co vyplývá ze starých zvyklostí evropské civilizace. Plnilo se lítostí a zděšením. O lidech ve vězení se mluvalo jako o někom, kdo náhle a vážně onemocněl. Ale třeba to nebude takové zlé, třeba se uzdraví a bude dále mezi námi žít.

Jistě, jistě, pak přišla doba, kdy se lidé z vězení vraceli a soudy byly opatrné. Dokonce se o tom všem začalo psát v novinách novými a předtím neznámými slovy a kdekdo si myslel, že se to už nikdy nebude opakovat. Těch přísah co bylo vysloveno!

A přece už zase znám hodné a poctivé lidi, kteří jsou ve vězení. Už celých deset let si zase vyprávíme o lidech, kteří jsou zavřeni. Příkládáme třeba na chatě polena do krbu, aby jasně hořela a praskala. Z polen se šíří teplo a kolem putuje láhev červeného vína. Venku leží nad krajem noc a voní lesem a závratí lidské blízkosti. A v téže chvíli muž, kterému ta chata patří a kterému patří po právu i ta noc a ta závrať, učí ve vězení mladého Cikána číst a psát, zatímco ostatní vězni rozmlouvají o svém předvězeňském

životě. Víme naprosto přesně, že ten muž je v lidských měřítcích poctivý a dobrý, že je jen obětí zloby a zášti anonymního státu.

Už zase je ve vězení Jaroslav Šabata, kterého jsem znal. Pamatuji se na něho, jak vedl seminář ještě v době, kdy jsem byl studentem. Díval se na nás modrýma charismatickýma očima a mluvil o tom, jak revoluce osvobozuje člověka. Z vězení do vězení putuje snad i proto, že si to pořád ještě myslí. V té nedlouhé době, kdy byl na svobodě, jsem na něho naléhal, aby mi vyprávěl, co to s člověkem udělá, když prožije tolik let ve vězení. Ale on se usmál a řekl, že až někdy jindy. A já jsem tušil s podivením, že necítí zášť. A přece ho znovu zavřeli.

Sedíme za nedělního odpoledne u stolu a můžeme si uvařit čaj nebo kávu, nebo se dívat z okna, jak někdo umývá auto, aby se lesklo. A ve vězení jsou lidé, které jsme znali, nebo jsou nám aspoň blízcí tím, co napsali, co řekli a jak se ve svém životě chovali. Snažím se představit si, jaký stav duše pudí žalobce, soudce a jejich nadřízené, aby odsoudili do vězení i ženy a oddělili je tak od dětí a od těch několika radostí života, které jim zůstaly. Anebo to vůbec nemá všechno co dělat s lidskou duší a všechno je jenom součástí jakési abstraktní politické nutnosti? Ve vězení jsou však lidé, o kterých víme s naprostou jistotou, že jsou poctiví a dobří a že do vězení je přivedl jen o něco větší smysl pro spravedlnost, než má ten pán, který venku umývá auto.

Když jsem viděl naposledy Václava Havla, ptal jsem se ho, jaké to v Ruzyni bylo. Také se mu nechtělo o tom vyprávět, ale pak mi řekl, že nejhorší je zvláštní pocit odtržení od ostatního světa. Řekl, že se mu často zdálo, jako by svět venku už neexistoval a zůstal už jenom svět za mřížemi, se svými zvláštními normami, rytmem a omezenou dimenzí. Napadá mi, jestli ti, kteří rozhodli znovu o jeho zavření, četli některou jeho hru. Možná, že četli. Možná se jim nelíbila. Soudce, který ho odsoudil, jistě zajde někdy i do divadla. Vezme si tmavý oblek a lepší vázanku a jeho žena si oblékne dlouhé šaty. Když v divadle zhasnou světla a otevře se opona, normální člověk cítí slabé slavnostní zatnutí. A tak se ptám sám sebe, jestli soudce při tom zatnutí pomyslí někdy na to, že jednoho z těch, kteří se na tomto obřadu nejméně podílejí, poslal na čtyři roky do vězení.

Nevím, jestli mohu říci, že jsem znal Jiřího Němce. Jednou jsme spolu hodinu diskutovali o Masarykovi. Němec se mnou diskutoval tak, jako by se pořád bál, aby nenarazil na nějaký můj nesouhlas. Já jsem se taky začal bát, a tak jsme vyprodukovali orgii tolerance a tiše jsme se rozešli. Možná, že je ve vězení právě za tu toleranci, bylo by to docela myslitelné.

Slyšel jsem samozřejmě povídat o všech ostatních z těch desíti. Takže skoro mohu říci, že jsem je znal. Je to pořád stejné. Přibylo zase dalších deset let k těm předcházejícím, kdy si povídáme v této zemi o lidech, kteří jsou ve vězení. Jde z toho na člověka únava. Únava z těch, kteří měli možnost tomu jednou provždy zabránit a nezabránili tomu. Nebylo to tak obtížné. Neexistuje žádná abstraktní politická nutnost, která by vyžadovala, aby československá inteligence, ozbrojena jenom kolujícími papírky, sbírala před blízcím se koncem dvacátého století zkušenosti z vězení.

Jménem republiky jsou souzeni spisovatelé, filozofové a novináři. Ale ano, i tento druh lidí je stejně chybný a omylný jako všichni ostatní. Jenže všichni víme, že tihle byli odsouzeni za ten druh odpovědnosti ke stavu společnosti, jaký se později stává předivem příběhů z čítanek pro školní mládež. Byla souzena ruka, podaná lidem v neštěstí, odvaha k solidaritě. Republika, jejímž jménem byly vyneseny rozsudky, vlastně ani neví, co bylo souzeno. Dostala opět na vědomí, že se nevyplácí pálit si prsty za jiné, že je vlastně trestné otevřeně bránit zapomenuté principy elementární lidskosti. Jménem republiky se opět řeklo, ať se každý stará sám o sebe, ať se do ničeho neplete, ať říká jen to, co je v novinách. To je právě to, co teď potřebujeme, na prahu osmdesátých let, uprostřed politické a ekonomické bezradnosti, uprostřed těžkomyslné národní apatie.

Možná je ještě naděje. Slyšel jsem mluvit ty, kteří se z vězení vrátili, a v jejich slovech jsem necítil ani nenávist ani zášť. Mýlí se ti, kteří bezděky předpokládají, že tam spřádali plány pomsty, jako onen hrabě na ostrově I. V tom je naděje. Byla by to naděje, kdyby to pochopili ti, kteří už příliš dlouho pojmají naše neblahé národní dějiny jako prosté úlohy z účetnictví: jednou ty mě, pak zas já tobě. Strach nebyl nikdy moudrým rádcem a je ještě horším pomocníkem. Když trvá příliš dlouho, mrzačí nezbytné vlastnosti, které potřebuje národ k životu: poctivost, odvahu a chuť k práci.

26. 2. 1982

Milan,

keď som Ti pred dvomi rokmi asi tak o tomto čase písal k 50. narodeninám stať o občianskej statočnosti, nepredpokladal som, že ju budeš musieť preukazovať až takýmto spôsobom. Ako som vtedy uviedol, bola to stať o Tebe, aj keď sa zdanlivo pohybovala len v rovine abstraktných filozofických úvah. Za to „x“ mojich všeobecných rovníc si bol dosaditeľný práve Ty, a preto som Ti túto stať aj venoval.

A to som vtedy ešte nevedel nič o Tebe ako o možnom ruzyňskom podnájomníkovi. Pamätáš si, na túto tému sme sa síce občas bavili, ale vždy len tak asi ako vodiči, ktorí ako účastníci dopravy počítajú aj s možnou haváriou: je to úplne abstraktná možnosť a každý vodič v kútiku duše verí, že jemu sa to nestane. Tieto havárie sa však okolo nás stávali denne, postihovali nám blízkych ľudí a my sme sa ich dychtivo vypytovali: aké to je, čo to s človekom urobí, ako sa z toho dá dostať bez veľkých zjazvenín na srdci a na duši? Poväčšine sme však dostávali len veľmi strohé odpovede, ktoré nás príliš neuspokojovali. Mali sme pech, že sme sa na to pýtali veľkých ľudí a altruistov, pre ktorých to boli akosi podružné záležitosti. Pán Šimsa mi vtedy svoje ešte čerstvé zážitky vyjadril lapidárnou vetou: „Je to životná skúška, ktorá slabého zloží a silného zocelí.“ Vždy som o Tebe akosi samozrejme predpokladal, že patríš tiež k tým silným: dnes to už bezpečne viem, pretože to mám – žiaľ – aj doložené.

Neviem, či si na to ešte pamätáš, ako sme raz v rámci akéhosi čierneho humoru rozoberali možnosť, že si napíšeme do zásoby listy „stamodtiaľ“ a potom, keď to na nás spadne, ich necháme postupne vychádzať na svetlo božie. Ako čierny humor to bolo dobré, všeličo sme pritom domýšľali až do dôsledkov a dobre sme sa na tom zabavili. Tým to však skončilo, pretože realizáciu tohto nápadu si vtedy a priori a rozhodne odmietol s tým, že by to nemohla byť autentická literatúra, že by to bol podvod predovšetkým na sebe. Vtedy som ani netušil – a Ty možno tiež nie – akú až hlbokú a otrasnú máš pravdu. Dnes práve na Tvojom príklade už viem, že takáto literatúra sa nedá „robiť do zásoby“, akokoľvek by bol človek schopný „vcitovať sa“ do svojho postavenia „tam“, akokoľvek precízne by anticipoval svoje budúce postoje a úvahy. Bez vlastného prežitia to nejde, hoci to samo osebe, pochopiteľne, nestačí. Ty si však dokázal tento zážitok tak spracovať, bol si schopný takej prísnej sebareflexie a jej transformácie do papierového života slov a viet, že si vytvoril úplne novú, veľkú a silnú literatúru. Tú by si nebol mohol stvoriť „akoby“, tá mohla vzniknúť len z tvojho ozajstného bólu, len z tvojich otvorených rán. Som tomu rád a som hrdý na to, že patríš do toho užšieho okruhu ľudí, ktorí okrem Šimečku Obnovenia poriadku a Straty skutočnosti poznajú aj onoho nového Šimečku, Šimečku Listov z väzenia. Zháčil som sa, keď som si prečítal po sebe túto poslednú vetu, pretože znie akosi cynicky. Ako môže byť človek rád tomu, že jeho najbližší priateľ plodí skvostné eseje, keď sú to eseje, zrodené z jeho utrpenia? Ako sa dá tešiť z toho, že si spisovateľsky tak veľa vyžalil z tejto hraničnej ľudskej situácie, v ktorej veľmi

veľa inak tiež schopných ľudí rezignovalo a nikto im to ani nemôže mať za zlé? Napriek tomu túto vetu neberiem späť, pretože rozporná a cynická nie je moja myšlienka v nej, ale skutočnosť, o ktorej vypovedá. Havária sa tentoraz pritrafila Tebe. Nikto z nás, čo sa rátame do okruhu Tebe blízkych ľudí, Ti ju pravdaže neželal a trápi nás to; zároveň však žasneme nad tým, ako si túto vlastnú haváriu dokázal „zžitkovať“ pre seba, pre nás a nepochybne ešte aj pre mnohých ďalších; zároveň sa teda tešíme z toho, že práve nám blízky človek to dokázal takým skvelým spôsobom a my môžeme byť naňho hrdí.

Pochybujem, že by Ti toto moje ocenenie mohlo priniesť nejakú úľavu v Tvojom terajšom ťažkom položení, a neviem, či z neho aspoň trochu pookreješ. V každom prípade Ti však musím povedať, že sa Ti podaril bravúrny kúsok s výmenou rolí: Tvoja situácia si objektívne, vecne žiadala a žiada, aby si Ty bol ten utešovaný a my – odtiaľto zvonka – tí utešitelia. Zatiaľ však Ty si suverénne prevzal úlohu utešiteľa, rozdávača životného optimizmu, patróna duchovného zdravia nás všetkých. Vlastne sa nedá ani povedať, že by si ju bol prevzal: Ty si si ju jednoducho ponechal, zostala Ti a nedáš si ju vziať ani vo väzení. Keď sa na niečo sťažuješ sám za seba, robíš to vždy len tak na okraj, mimochodom; najviac námahy vynakladáš na to, aby si urobil radosť nám, každému jednotlivo, aby si nás potešil milým slovom, peknou spomienkou, príhovorom.

A tak sa Ti musím priznať, že až týmto prostredníctvom som Ťa spoznal omnoho hlbšie a dôvernejšie, než som Ťa poznal predtým. Keby som Ti dnes písal stať k narodeninám, nebola by to už stať o občianskej statočnosti. Jednak preto, že vo svojej dnešnej situácii už nemôžeš preukazovať nijakú občiansku statočnosť, nakoľko nevládneš nijakými občianskymi možnosťami, nemôžeš sa prejavovať ako občan. Zostala Ti už len tá najprostejšia, ľudská statočnosť. No a potom tiež preto, že dnes už – domnievam sa – lepšie poznám aj hodnotovú škálu Tvojej osobnej filozofie. Občianske postoje, občianska statočnosť pre Teba nikdy neboli prioritnými hodnotami. Považoval si ich vždy len za hodnoty druhotné, sprostredkujúce. To rozhodujúce boli a sú u Teba tie rudimentárne hodnoty človečenské, ľudské. Len cez túto prizmu si vždy vyjadroval aj svoje občianske postoje, len cez ňu si vždy pristupoval aj k politike a ideológii. Tieto sa Ti nikdy nestali vášňou samy o sebe, nikdy – pokiaľ viem – si sa nedal priamo strhnúť do onej občianskej arény politických bojov, ideologických útokov a protiútokov. To bol možno tiež dôvod, prečo si sa osobne nezúčastnil ani onoho dnes už historického a aj v Tvojich očiach nepochybne ušľachtilého hnutia občianskej iniciatívy. Ty si k týmto veciam pristupoval s akýmsi širším, humanistickým nadhľadom, zaujímala Ťa predovšetkým tá človečina, ktorá predstavovala spiritus movens celej tejto občianskej arény. Človečina chevejúca sa a možno aj smrdiaca (ako v tej rozprávke o troch šarkanoch), ale živá a totálna. To občianske bolo pre Teba vždy len zlomkom ľudského. Zlomkom síce veľmi dôležitým, ale nikdy nie rozhodujúcim. A aj tá jeho dôležitosť je skôr negatívna ako pozitívna, skôr obmedzujúca ako rozvíjajúca. Dobrý človek znamenal pre Teba vždy neskonale viac ako dobrý občan. Žiaľ, v tomto rozporuplnom svete sa tieto dve hodnoty veľmi často nekryjú: dobrý občan ešte nemusí byť dobrým človekom a práve tak aj naopak.

Priznám sa Ti, že niekedy v minulosti ma táto tvoja hodnotová škála občas aj iritovala a uvádzala do rozpakov. Keď si jednoducho povedal alebo napísal: chlap nikdy neurobí to či ono, chlapecké je postupovať tak či onak, domnieval som sa, že to používaš len ako bežnú frázu, ako slovnú skratku za nejakú širšiu racionálnu úvahu. Až časom som zistil, že Ty to myslíš celkom vážne, že to patrí medzi tie tvoje rudimentárne hodnoty a hodnotenia, ktoré Ti tvoria podstatu človečenstva a s ktorými celkom bezpečne a spoľahlivo pracuješ. U nás, ktorí sme prešli marxistickou školou, boli všetky tieto ľudské hodnoty zatlačené do pozadia, systém ich podriadil iným, „vyšším“ hodnotám a pre toto nám

zostalo len pohrdavé označenie: abstraktný humanizmus. Adjektívum „všeludský“ sa stalo pejoratívnym adjektívom a používali sme ho ako nadávku, ako synonymum pre niečo bezbrehé, bezmocné, pseudohodnotné. Ak Ťa to tiež voľakedy zasiahlo, tak si to dokázal prekonať omnoho skôr ako ja. Dokázal si omnoho skôr zdvihnúť odvrhnuté humanistické hodnoty z prachu a umiestniť ich vo svojej škále na najvyššie priečky.

A tak som Ti okrem iného vďačný aj za to, že si mi hodne pomohol pri poznávaní skutočnej ceny týchto rudimentárnych hodnôt. Bol som doktrínou pokazený možno viac než Ty a ťažšie sa mi odhalovala tá múdrosť a mravnosť prostých úvah, ktoré si Ty zaznamenával u svojich spolurobotníkov na betonárke. Dost' dlho som to považoval za Tvoju (milú) štylizáciu: dnes už viem, že to tak nebolo. Dnes už viem, že si tam hľadal a nachádzal tie rudimentárne ľudské hodnoty, ktoré hýbu svetom a ktoré ho udržiavajú pohromade napriek všetkým politikám a ideológiám, napriek všetkým snahám zorganizovať ich do takej či onakej občianskej spoločnosti, vždy, samozrejme, s najlepším štátom a najlepšou vládou.

Až cez toto všetko som nakoniec pochopil, že akokoľvek obmedzovaný, partikularizovaný humanizmus je veľmi prosté, priehľadné *contradictio in adiecto*. Humanizmus nemôže byť iný ako všeludský. Stavovský, triedny, partajný, buržoázny alebo proletársky humanizmus je popretím samotnej podstaty veci. A tu sa musím proti doktríne ujať Marxa, ktorý predsa tvrdil to isté a poznal len jeden, všeludský typ skutočného, pozitívneho humanizmu. Pozitívny humanizmus začína samým sebou – hovorí: je skutočným prisvojením si ľudskej podstaty človekom a pre človeka, je dovŕšeným naturalizmom. A najprirodzenejším z nich je vzťah muža k žene (ako to všetko nájdeme v Ekonomicko-filozofických rukopisoch). Myslím, že v tomto ohľade sa s ním veľmi zhoduješ so svojim uprednostňovaním rudimentárnych hodnôt. Vo vzťahu muža k žene sa prejavuje, do akej miery sa prirodzené správanie človeka stalo správaním ľudským, hovorí ten starý pán. Nie triednym, nie straníckym, ale ľudským! Tieto Tvoje rudimentárne (a Marxove naturálne) hodnoty už predsa neznesú žiadnu takúto partikularizáciu, nemožno ich deliť na buržoázne a proletárske. Sú len jedny a majú len jeden, ľudský meter. Ním zmeriaš iba to, či sú správne alebo nesprávne, dobré alebo zlé. Áno, to je síce veľmi abstraktný výsledok, ale je to abstrakcia veľmi životná a veľmi ľudská, je to abstrakcia, bez ktorej sa nedá ľudsky existovať. Sú veci, ktoré môže spraviť len proletár, alebo len kapitalista a každý z nich celkom ináč a každý z nich proti tomu druhému. Tieto veci môžu mať svoje opodstatnenie, svoju logiku, ale s pozitívnym humanizmom nemajú nič spoločné. Ten začína až tam, kde proletár i kapitalista konajú ako chlapi (v tom tvojom zmysle), a kde teda musia v rovnakých situáciách konať rovnako chlapsky. Ináč zlyhávajú chlapsky i ľudsky. Ak som Ťa dobre pochopil, to je práve tá rovina, o ktorú Tebe predovšetkým šlo a ide: rovina objavovania človeka a človečiny v tomto slzavom údolí. A k mnohému si ma podnietil, mnohé nové obzory si mi ukázal, keď som Ťa sledoval pri odhaľovaní tejto roviny v Tvojom živote a v Tvojom diele.

Toto by asi tak malo predstavovať podstatu toho, čo som Ti chcel napísať ako súčasť môjho pozdravu k Tvojim narodeninám. Ty by si toto moje habkanie komentoval asi tak, že chlapi si nezvyknú vyznávať lásku, ale sú situácie, keď si môžu (ba musia) prejavovať svoje vzájomné city, a to aj s rizikom, že sa za to budú cítiť trápne.

Považuj túto príležitosť za jednu z nich.

Úprimne Tvoj

Miro

Milan M. Šimečka: Listy z Väzenia/Dopisy z väzení. Pripravili Jolana Kusá a Raisa Kopsová. Bratislava, Nadácia Milana Šimečka, 1999, s. 351 – 359.